

MOGUĆNOSTI KORIŠTENJA SKLADBI MAESTRA ŠIME MAROVIĆA U NASTAVI KATOLIČKOG VJERONAUKA

Ivana Grabić

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Splitu
ivanapesograbic@gmail.com

UDK: Don Marović, Š.:336.23:27-522]27-535
784.13Don Marović, Š.:37.091.214.18]27-752
Don Marović, Š.398.88"1974"

Pregledni rad
Rad zaprimljen 6/2023.

SAŽETAK

Glazba je važan dio obreda u svim religijama. Pjevanjem čovjek kliče Stvoritelju. Čovjekov klik taj izraz je zahvale pred Božjom objavom i njegovim čudesnim djelima. Samo pjesmom čovjek može izraziti neizrecivost osjećaja koji dolaze iz dubine srca.¹ Stoga, glazba je neodvojiva od katoličkog vjeronauka u osnovnoj i srednjoj školi, ali i unutar župne kateheze. Glazba pomaže p(r)obuditi osjećaje vjere u učenicima, potiče na molitvu i vodi prema boljem razumijevanju vjere, liturgije i istine koju ispovijeda Katolička crkva.² Zato vjeroučitelji i katehete u svom radu često posežu za različitim glazbenim oblicima, najčešće u svrhu molitvenog početka ili motivacije, pri čemu od glazbenih izraza običavaju koristiti pjevanje i slušanje glazbe. Sudioniku nastavnog procesa glazba pomaže da se u zahvalnosti i slavljenju susretne s Bogom. Cilj ovog rada jest prikazati mogućnosti korištenja skladbi maestra don Šime Marovića u nastavi katoličkog vjeronauka u osnovnim i srednjim školama, te unutar župne kateheze.

Ključne riječi: Don Šime Marović, sakralna glazba, kurikulum, katolički vjeronauk.

¹ Šime Marović, Glazba i bogoslužje: uvod u crkvenu glazbu, *Crkva u svijetu*, Split, 2009., 109.

² Mirjana Horvat, Pjevanje, slušanje glazbe i elementi glazbene kreativnosti u nastavi glazbene kulture i primjena istih u nastavi katoličkog vjeronauka u: *Život i škola*, 23 (1/2010) 56, 185-202.

I. DON ŠIME MAROVIĆ I NJEGOV DOPRINOS SAKRALNOJ GLAZBI

Don Šime Marović rođen je 25. svibnja 1952. godine u Mrvincima. Na Papinskom institutu za crkvenu glazbu u Rimu 1985. steкао je licencijat iz crkvene glazbe. Naslov crkvenog orguljaša dobio je 1986., a Magisterij Gregorijanskoga pjevanja (*Canto Gregoriano*) 1988. godine radnjom *Il Sacramentario del tesoro della cattedrale di Split 624* (Sakramentar iz riznice splitske prvostolnice 624). Crkvenu kompoziciju (*Composizione sacra*) diplomirao je 1989. godine u klasi prof. Mo. Domenica Bartoluccija. Po završetku studija imenovan je kapelnikom splitske prvostolnice sv. Dujma. Predavao je crkvenu glazbu i druge izborne predmete na Umjetničkoj akademiji u Splitu, Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu i Zagrebu. Jedan je od najznačajnijih skladatelja crkvene glazbe svoga vremena, što potvrđuje impresivan broj skladanih kompozicija. Neke od njegovih najznačajnijih publikacija su: *Svrati Gospode k nama*, duhovne skladbe, objavljene u Splitu 2000. godine; *Cantate Domino*, zbirka duhovnih skladbi za liturgijska slavlja iz 2002.; Priručnik *Svećenička pjevačka služba* s CD – om iz 2003. godine; *Benedetto Pellizzari*, zbirka duhovnih skladbi (izbor) iz 2007. godine; *Zrno vjere*, zbirka duhovnih skladbi prigodom Godine vjere, 2012. godine. Tijekom života napisao je veći broj studija i članaka o crkvenoj i liturgijskoj glazbi, sudjelovao na domaćim i međunarodnim simpozijima, redovito pisao za *Svetu Ceciliju* - časopis za sakralnu glazbu i glasilo Instituta za crkvenu glazbu KBF-a u Zagrebu.³

2. SKLADBE MAESTRA MAROVIĆA U NASTAVI KATOLIČKOG VJERONAUKA

Za maestra Marovića temeljni repertorij crkvene glazbe čine gregorijansko pjevanje i sakralno višeglasje.⁴ U nastojanju obogaćenja liturgijskog slavlja, u svom skladateljskom zanosu Marović je skladao veći

³ Usp. Marović, Don Šime, <https://www.hds.hr/clan/marovic-don-sime/> (28. 5. 2023.)

⁴ Usp. Šime Marović, *Glazba i bogoslužje: uvod u crkvenu glazbu*, 98.

broj misa⁵ i skladbi za višeglasne zborove⁶. Među njegova veća glazbena djela ubrajaju se i kantate, oratoriji i oratorijska prikazanja za soliste, zbor i orkestar.

Kod Marovića najčešće nailazimo na skladbe za četveroglasni zbor, koje, u većini slučajeva, u nastavi katoličkog vjeronauka u osnovnoj školi nije izvedivo pjevati s djecom. Mlađoj djeci potrebni su jednostavniji glazbeni oblici, s pravilnim ponavljanjima, a Marović se u najvećem obimu oslanja na gregorijansko pjevanje i crkveno pučko pjevanje. Iako u nastavi katoličkog vjeronauka učenici češće pjevaju duhovne šansone, potrebno ih je upoznati i s bogatstvom liturgijske glazbe, posebice s gregorijanskim koralom. U okviru podteme Sveta misa koja se nalazi u Kurikulumu katoličkog vjeronauka za treći razred osnovne škole⁷, učenicima se može predstaviti struktura liturgijskog čina: ulazna pjesma, stavci mise, psalam, darovna pjesma, pričesna pjesma i pjesma za kraj liturgije. Također, učenici će se upoznati i s liturgijskim instrumentom (orgulje) koji se koristi u liturgijskoj glazbi. Prilikom obrade pojedinih razdoblja liturgijske godine, otvara se mogućnost upoznavanja učenika s najmanje jednom Marovićevom skladbom koju bi bilo moguće ukomponirati unutar nastave katoličkog vjeronauka, ovisno u liturgijskom vremenu (došašće i božićno vrijeme, korizma i uskrsno vrijeme, marijansko vrijeme, te vrijeme kroz godinu).

⁵ Neke od navedenih su: Hrvatska misa, 1977.; Missa Sixtus V., 1988., Misa hrvatskih mučenika, 1988., Anđeoska gregorijanska misa, 1994.; Misa brevis, 1997.; Misa u čast sv. Dujma, 2004., Staroslavenska misa za četveroglasni mješoviti zbor i orgulje, 2008. Misa u čast Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije, za troglasni muški zbor, 2008.; Misa za nedjelje kroz godinu, za peteroglasni mješoviti zbor, 2009. i mnoge druge. Usp. HDS, Šime Marović, <http://www.hds.hr/clan/marovic-don-sime/> (28. 5. 2023.)

⁶ Neke od navedenih četveroglasnih skladbi za mješoviti zbor su: *Zrno vjere, Isuse ti nam objavi, Hvalimo tebe*. Usporedi o tome: Šime Marović, *Zrno vjere*, Crkva u svijetu, Splitsko-makarska nadbiskupija, Split, 2012.; HDS, Šime Marović, <http://www.hds.hr/clan/marovic-don-sime/> (28. 5. 2023.)

⁷ Ministarstvo znanosti i obrazovanja: *Kurikulum Katoličkog vjeronauka za osnovne škole i gimnazije*, NN 10/2019-216, Zagreb, (25. I. 2019.), u: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_216.html; Ministarstvo znanosti i obrazovanja: *Kurikulum Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti za osnovne škole i gimnazije*, NN 7/2019, NN 69/2019., Zagreb, (14. I. 2019.), u: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html (28. 5. 2023.)

2.1. Procvast će pustinja – duhovne pjesme, 1974. godina⁸

Kao bogoslov, za vrijeme studija teologije, maestro Marović u suradnji s kolegom don Božom Delićem izdao je prvu pjesmaricu naziva *Procvast će pustinja – duhovne pjesme*, potpisanu *Bobo i Šime*. Riječ je o pjesmarici s uglazbljenim tekstovima za mlade u raznim prigodama liturgijskog slavlja.⁹ Pjesmarica je izdana 1974. godine u Splitu, a izdala ju je Župna zajednica mladih Sv. Križa iz Velog Varoša, za župnu upotrebu. Odobrenje¹⁰ nadbiskupijskog ordinarijata u Splitu dobila je 11. listopada 1974., što je doprinijelo njenoj upotrebi na razini biskupije, iako nikada nije službeno tiskana. Pjesmarica sadrži 81 pjesmu, većinom biblijskih tekstova ili već poznatih tradicionalnih pjesmama kojima su *Šime i Bobo* udahnuili svoju melodiju, te time dali originalni doprinos crkvenoj glazbi. Pjesme su bile namijenjene za liturgijsko oplemenjivanje *dalmatinskog melosa*, no mnoge od njih moguće je i danas, četrdeset godina nakon, koristiti u vjeronaučnoj nastavi i župnoj katehezi. Razlog zbog kojeg smo ovoj pjesmarici posvetili zasebno poglavlje praktične je naravi. Unutar ove pjesmarice nailazimo na najveći broj skladbi maestra Marovića koje je moguće koristiti u nastavi katoličkog vjeronauka u osnovnoj i srednjoj školi te župnoj katehezi s mladima i adolescentima.

3. IZABRANE SKLADBE MAESTRA MAROVIĆA I NJIHOVA PRIMJENA U NASTAVI KATOLIČKOG VJERONAUKA

Glazba je oduvijek bila dio odgoja i obrazovanja, najprije funkcionalnog, a zatim intencijskog, te kao takva ima veliko značenje za razvoj dječjega karaktera, socijalnih odnosa, ublažava nervozu i napetost kod

⁸ *Procvast će pustinja. Duhovne pjesme*, Župna zajednica mladih sv. Križa, Split, 1974. https://drive.google.com/file/d/1LLMDzrJK_XSsayQOOkqsJoQF5ou7dMhK/view?usp=sharing (28. 5. 2023.)

⁹ Usp. Ante Kusić, mo. Šime Marović novi diplomirani skladatelj, u: *Sveta Cecilija*, 60 (1990.) 2, 43-45.

¹⁰ *Odobrenje nadbiskupijskog ordinarijata u Splitu*, br. 2277/74., 11. listopada 1974. Preslika odobrenja nije sačuvana u Nadbiskupijskom arhivu Splitsko-makarske nadbiskupije, jer je poslano izdavaču, te ga ovdje spominjemo zbog navođenja na stražnjoj korici navedene pjesmarice.

djeteta te duhovno obogaćuje.¹¹ Glazba izražava osjećaje i dublje pronicu u čovjekovu dušu negoli same riječi. Pjevanjem riječi postaju djelotvornije.¹² Stoga djeca, posebice ona u razrednoj nastavi, u okviru katoličkog vjeronauka trebaju pjevati i slušati pažljivo odabrane skladbe.

U nastavi katoličkog vjeronauka, za glazbom se uglavnom poseže u molitvenom početku, za motivaciju pri obradi pojedinih nastavnih jedinica, te prilikom povezivanja nastavnih tema s prigodnim pjesmama ili njihova teksta. No, glazba se može koristiti i kao pozadina za vrijeme samostalnog rada vjeroučenika. Da bi primjena glazbe u nastavi vjeronauka bila uspješna, bilo bi poželjno da vjeroučitelj ima potrebnu glazbenu predispoziciju, no ako ne posjeduje te sposobnosti, učenici mogu naučiti pjevati pjesmu po sluhu.¹³ Pjevanje je u službi evangelizacije, a prethodi mu upoznavanje s pjesmom preko zvučnog zapisa, sviranja i/ili pjevanja vjeroučitelja. Djeca u nižim razredima pokazuju veći interes za pjevanje, dok se u radu s učenicima viših razreda osnovne škole i srednjoškolcima češće pribjegava slušanju različitih glazbenih oblika. Ipak, to ne treba biti razlog izbjegavanja pjevanja sa starijim učenicima jer se pjesmom obogaćuje učenikov osjećajni svijet i izoštrava njegov umjetnički senzibilitet.¹⁴ Budući da je u Marovićevim skladbama uglavnom riječ o biblijskom tekstu, neke od navedenih skladbi moguće je interpretirati s ciljem približavanja učenika Bogu. Najveći broj izabranih pjesama je iz pjesmarice *Procvast će pustinja*¹⁵, uz poneku jednostavniju iz pjesmarica *Zrno vjere*¹⁶ i *Cantate Domino*¹⁷.

¹¹ Usp. Vesna Svalina, *Kurikulum nastave glazbene kulture i kompetencije učitelja za poučavanje glazbe*, Sveučilište J. J. Strossmayera, Osijek, 2015., 19.; Pavel Rojko, *Metodika nastave glazbe. Teorijsko-tematski aspekt (Glazbena nastava u općeobrazovnoj školi)*, Sveučilište J. J. Strossmayera, Osijek, 1996., 6.

¹² Usp. Šime Marović, *Glazba i bogoslužje: uvod u crkvenu glazbu*, 5.

¹³ Usp. Mirjana Horvat, *Pjevanje, slušanje glazbe i elementi glazbene kreativnosti u nastavi glazbene kulture i primjena istih u nastavi katoličkog vjeronauka*, 186-187.

¹⁴ Usp. Mirjana Horvat, *Pjevanje, slušanje glazbe i elementi glazbene kreativnosti u nastavi glazbene kulture i primjena istih u nastavi katoličkog vjeronauka*, 187.

¹⁵ *Procvast će pustinja. Duhovne pjesme*, Župna zajednica mladih sv. Križa, Split, 1974.

¹⁶ Šime Marović, *Zrno vjere*, Crkva u svijetu, Splitsko-makarska nadbiskupija, Split, 2012.

¹⁷ Šime Marović, *Cantate Domino. Duhovne skladbe*, Crkva u svijetu, Split, 2002.

3.1. Ishodi i teme iz Kurikula Katoličkog vjeronauka za osnovnu i srednju školu s prijedlozima pjesama

U Kurikulu Katoličkog vjeronauka za osnovnu i srednju školu nalazimo veći broj ishoda glazbenog usmjerenja koji se protežu od prvog razreda osnovne škole do završnog razreda srednje škole, raspoređenih kroz četiri domene. Kurikul naglašava da se međupredmetna korelacija između Katoličkog vjeronauka i Glazbene kulture posebno ostvaruje u pjesmi kojom učenik izražava svoju ljubav prema Bogu (B domena). Pjevanjem prigodnih hrvatskih adventskih i božićnih pjesama, ali i brojnih duhovnih pjesama, kroz sva godišta vjeronaučne nastave ostvaruje se povezanost s ishodima B i C domene u predmetu Glazbena kultura.¹⁸

Pomnom analizom Kurikula, vidljivo je da su odgojno-obrazovni ishodi vezani za upoznavanje sa skladateljima nadahnutim Biblijom, analizom glazbenih djela, njegovanjem tradicijske baštine i dr. Povezujući određene ishode s postojećim temama iz Kurikula Katoličkog vjeronauka i pomoću određenih aktivnosti, u učenicima možemo probuditi osjećaj vjere, potaknuti ih na ulazak u molitvu i voditi ka razumijevanju vjere.

U nastavku rada navodimo podteme unutar svakog godišta, odgojno-obrazovne ishode koji se mogu ostvariti korištenjem izabrane skladbe maestra Marovića, te prijedloge aktivnosti.

PRVI RAZRED:

- *Podtema:* Dani kruha i zahvalnosti (OŠ KV B.1.1.; OŠ KV B.1.3. OŠ KV D.1.2.)
Pjesma: Malo zrno pšenice (pjevanje)
- *Podtema:* Rodio se u štalici, Slavimo Božić (Š KV A.1.2.; OŠ KV B.1.2.; OŠ KV B.1.3.; OŠ KV D.1.2.)
Pjesma: Gloria – U tjeskobi čekanja (slušanje i pjevanje)

¹⁸ Usp. Ministarstvo znanosti i obrazovanja: *Kurikulum Katoličkog vjeronauka za osnovne škole i gimnazije*, NN 10/2019-216, Zagreb, (25. I. 2019.), u: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_216.html (28.5.2023.); Ministarstvo znanosti i obrazovanja: *Kurikulum Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti za osnovne škole i gimnazije*, NN 7/2019, NN 69/2019., Zagreb, (14. I. 2019.), u: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html (28. 5. 2023.)

- *Podtema:* Slavimo Uskrs (OŠ KV B.1.2.; OŠ KV B.1.3.; OŠ KV D.1.2.)

Pjesma: Krist je uskrsnuo (pjevanje)

DRUGI RAZRED:

- *Podtema:* Dani kruha i zahvalnosti (OŠ KV B.2.1.; OŠ KV D.2.2.)

Pjesma: Malo zrno pšenice (pjevanje)

- *Podtema:* Slavimo Božić (OŠ KV B.2.2.; OŠ KV D.2.2.)

Pjesma: Gloria – U tjeskobi čekanja (slušanje i pjevanje)

- *Podtema:* Od velikog trodnevlja do Uskrsa, Susret s Uskrsnulim Kristom (OŠ KV A.2.2.; OŠ KV B.2.2.; OŠ KV D.2.2.)

Prijedlozi pjesama: Ja sam uskrsnuće i život (slušanje), Sebe nam daješ (pjevanje), Krist je uskrsnuo (pjevanje)

TREĆI RAZRED

- *Podtema:* Otac nebeski brine se za nas (OŠ KV D.3.2.)

Pjesma: Kriste budi naša radost (pjevanje)

- *Podtema:* Čeznja za Božjom ljubavlju i blizinom (OŠ KV B.3.2.)

Pjesma: Tebe žeda duša moja (Ps 63) – (pjevanje, slušanje, interpretacija ili likovno izražavanje)

- *Podtema:* Ovo činite meni na spomen, Kruh je više od kruha, Vino je više od vina (OŠ KV B.3.2.; OŠ KV B.3.3.;)

Prijedlozi pjesama: Zrno vjere, Hvala ti na ovoj gozbi, Ostani s nama (pjevanje)

- *Podtema:* Slavlje sv. Mise (OŠ KV B.3.3.; OŠ KV D.3.1.)

Prijedlozi pjesama: Aleluja, Dođosmo k Tebi, Darovi vjere, Među nama Kriste, Hvala ti na ovoj gozbi... (slušanje primjera pjesama unutar pojedinih dijelova sv. Mise)

- *Podtema:* S Kristom u zajednici vjernika (OŠ KV A.3.1.; OŠ KV D.3.1.)

Prijedlozi pjesama: Pred Tobom Bože (slušanje), Tu pred Tobom (pjevanje)

ČETVRTI RAZRED

- *Podtema:* Ljubav prema Bogu i čovjeku (OŠ KV A.4.1.; OŠ KV B.4.1.; OŠ KV C.4.2.)

Pjesma: Jednom si rekao Kriste (slušanje i pjevanje, likovno izražavanje)

- *Podtema:* Ti si Krist Pomazanik (OŠ KV B.4.2.)
Pjesma: Vjerujem Tebi Stvoritelju (slušanje)
- *Podtema:* Svjedočiti pobjedu Uskrsnuloga Krista (OŠ KV A.4.2.; OŠ KV B.4.3.; OŠ KV D.4.2.)
Prijedlozi pjesama: Ja sam uskrsnuće i život (slušanje), Krist je uskrsnuo (pjevanje)

PETI RAZRED

- *Podtema:* Moliti – biti u Božjoj prisutnosti (OŠ KV B.5.3.), Učimo moliti (OŠ KV B.5.1.; OŠ KV B. 5.2.; OŠ KV D.5.1.; OŠ KV D.5.2.)
Pjesma: Zazivi za molitvu vjernika (pjevanje nakon molitvi učenika po završetku nastavnog sata)

ŠESTI RAZRED

- *Podtema:* Posljednja večera (OŠ KV B.6.2.; OŠ KV B.6.3.)
Pjesma: O, sveta gozbo (slušanje)
- *Podtema:* Ljubav bez granica (OŠ KV B.6.2.)
Pjesma: Sebe nam daješ (likovno izražavanje)
- *Podtema:* Isusova i naša majka (OŠ KV D.6.2.)
Pjesma: Djevice vjerna, Marijo uzor vjernice, Zdravo zvijezdo mora (interpretacija pjesme)

SEDMI RAZRED

- *Podtema:* Bogoslovne kreposti, Vjera – put do Boga (OŠ KV A.7.1; OŠ KV B.7.2.)
Pjesma: Vjerujem tebi Stvoritelju (slušanje i likovno izražavanje)
- *Podtema:* Izaija – „starozavjetni evanđelist“ (OŠ KV A.7.3.; OŠ KV B.7.1.)
Pjesma: Isklijat će mladica iz panja Jišajeva (slušanje)

OSMI RAZRED

- *Podtema:* Blaženi Alojzije Stepinac (OŠ KV B. 8.2.; OŠ KV D.8.2.)
Pjesma: Slobodan u istini (oratorij) (slušanje izabranih dijelova oratorija)
- *Podtema:* Isusovo uskrsnuće nadilazi povijest (OŠ KV B.8.2.)
Pjesma: Ja sam uskrsnuće i život (slušanje)

SREDNJA ŠKOLA

PRVI RAZRED

- *Podtema:* Susreti s Isusom u sakramentima i molitvi (SŠ KV B.1.3.), Biblijski izvještaj o stvaranju (SŠ KV A.1.3.; SŠ KV D.1.3.)
Pjesma: Vjerujem tebi Stvoritelju (slušanje i likovno izražavanje)

DRUGI RAZRED

- *Podtema:* Zajednica pozvanih i poslanih (SŠ KV B.2.1.; SŠ KV B.2.2.)
Pjesma: Pred tobom Bože (slušanje)
- *Podtema:* Majka Crkve (SŠ KV B.2.1.)
Pjesma: Majko vjere (slušanje i likovno izražavanje)

TREĆI RAZRED

- *Podtema:* Kršćanski zakon ljubavi (SŠ KV C.3.3.; SŠ KV D.3.2.)
Pjesma: Jednom si rekao Kriste (slušanje, pjevanje i likovno izražavanje)

ČETVRTI RAZRED

- *Podtema:* Život i svjedočanstvo Crkve u XX.st. i Domovinskom ratu (SŠ KV D.4.3.)
Pjesma: Slobodan u istini (oratorij) (slušanje izabranih dijelova)

3.2. Mogućnosti primjene skladbi maestra Marovića u župnoj katehezi

Glazba kao dio čovjekova života i kao posebni oblik komuniciranja sa Svetim, *nužni* je i *tvorni* element svečane kršćanske liturgije.¹⁹ U glazbenoj tradiciji Crkve, kroz čitavu povijest, nalazila se Božja riječ koja se glazbom i pjevanjem naviješta, razmatra i blaguje, te postaje temeljna odrednica liturgijske glazbe.²⁰ O njenom značaju u vremenima prve Crkve svjedoči Pavlov poziv kršćanskim zajednicama na međusobni razgovor psalmima, hvalospjevima i duhovnim pjesmama, poziv na pjesmu i izricanje hvale Gospodinu u srcu i od srca.²¹ Kršćanska zajednica treba neprestano biti na putu vjere, a u tome joj može pomoći pjesma

¹⁹ Usp. SC 112.

²⁰ Usp. Ante Crnčević – Ivan Šaško, *Na vrelu liturgije*, Hilp, Zagreb, 2009., 145.

²¹ Usp. Ef 5,19; Kol 3,16b

koja sjedinjuje, zbližava i pomaže slaviti najdublje vjerske tajne koje su apostoli predali.²² Stoga ne čudi što je glazba tijekom stoljeća zadobila istaknuto mjesto i unutar crkvenog odgoja - unutar samostanskih, župnih i katedralnih škola u srednjem vijeku počinju se osnivati *schola cantorum* u kojima se njeguje pjevanje. Crkveni redovi su bili nositelji glazbenog odgoja i obrazovanja kantora i crkvenih pjevača. Cjelokupan glazbeni odgoj i obrazovanje u srednjem vijeku bio je u crkvenim rukama. Osnivali su se zborovi s obavezom nedjeljnog pjevanja, a pjevala se *a capella*. Pojavom protestantizma, misno pjevanje izgubilo je na važnosti. U središte dolazi gregorijansko pjevanje koje do Drugog vatikanskog sabora ostaje službeno pjevanje katoličke liturgije i uzor drugim oblicima crkvene glazbe.²³ Konstitucijom *Sacrosanctum Concilium*, Drugi Vatikanski sabor vraća glazbu u liturgiju, ističući da sakralno pjevanje sljubljeno s riječima tvori nužni i neodjeljivi dio svečanoga bogoslužja.²⁴ Ono također naglašava važnost njegovanja i očuvanje blaga sakralne glazbe.²⁵ Preporučuje poučavanje i prakticiranje glazbe u bogoslovijama, redovničkim novicijatima, te osnivanje zavoda za sakralnu glazbu.²⁶ Gregorijansko pjevanje svojstveno rimskoj liturgiji treba zadržati primat u bogoslužnim slavljinama, što ne isključuje polifoniju.²⁷ Potrebno je također njegovati pučko vjersko pjevanje²⁸ te cijeniti orgulje kao tradicionalno glazbalo.²⁹ Skladatelji su pozvani njegovati sakralnu glazbu i povećavati njezino blago.³⁰ Drugi Vatikanski sabor povezuje katehezu i liturgiju kao dva prvotna zadatka pastoralnog zalaganja Crkve. Liturgija, a posebno euharistija, tako postaje izvor, ali i povlašteno mjesto za katehezu.³¹

Cjelokupan skladateljski opus maestra Marovića svjedoči o njegovu izvršavanju navedenih koncilskih odredbi, posebice kada je riječ o njego-

²² Šime Marović, *Glazba i bogoslužje: uvod u crkvenu glazbu*, 5.

²³ Usp. Pavel Rojko, *Metodika nastave glazbe. Teorijsko-tematski aspekt (Glazbena nastava u općobrazovnoj školi)*, 6-11.

²⁴ Usp. SC 112.

²⁵ Usp. SC 114.

²⁶ Usp. SC 115.

²⁷ Usp. SC 117.

²⁸ Usp. SC 118.

²⁹ Usp. SC 120.

³⁰ Usp. SC 121.

³¹ Usp. Ante Pavlović, *Tajna liturgije i naša kateheza*, u: *Služba Božja*, 30 (1990) 4, 352.

vanju gregorijanskog pjevanja i sakralnog višeglasja. Stoga ne iznenađuje činjenica da najveći broj njegovih skladbi možemo primijeniti u liturgijskim slavljinama, bilo da je riječ o dvoglasnim ili višeglasnim skladbama.

U svom dugogodišnjem skladateljskom radu Marović je skladao povećani broj misa: *Hrvatska misa*, 1977.; *Missa Sixtus V.*, 1988.; *Misa hrvatskih mučenika*, 1988. *VIII. gregorijanska misa — anđeoska*, 1994.; *Misa brevis*, 1997.; *Misa Gospe od Otoka*, 1996.; *Božićna misa*, 1998.; *Misa za pokojne*, 1999.; *Svečana misa u čast svetog Dujma*, 2004.; *Staroslavenska misa*, za četveroglasni mješoviti zbor i orgulje, 2008.; *Missa primitiva*, za mješoviti zbor i orgulje, 2008.; *Misa Gospe od Otoka*, simplex, za mješoviti zbor i orgulje, 2008.; *Misa u čast Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije*, za troglasni muški zbor, 2008.; *Misa za nedjelje kroz godinu*, za peteroglasni mješoviti zbor, 2009.; *Misa u čast Duha Svetoga* i vlastiti dijelovi mise kao darovna i pričesna pjesma, 2010.; *Misa (za dvoglasno pjevanje prigodom Godine vjere)*, 2012.³² Iz navedenog zaključujemo da je najveći broj skladbi skladan za višeglasne zborove, što većini ljudi otežava aktivnije sudjelovanje, točnije, izvođenje. Premda je u liturgiji naglasak stavljen na djelatno sudjelovanje vjernika, u prigodi većih slavlja mogu se izvoditi i polifona djela ako odgovaraju duhu liturgijskoga čina.³³ Pri tome treba voditi brigu o poklicima puka, odgovorima, psalmima, antifonama, pjesmama i dr. Ipak, za narod su prikladniji jednostavniji napjevi i crkvene pučke popijevke koje su i u pastoralnom smislu najbolje prihvaćene budući da je s njima jednostavnije postići evangelizacijski aspekt.³⁴ Marovićeve skladbe široko se primjenjuju u različitim pastoralnim oblicima: u sklopu župnih katehetskih susreta, prilikom župnih okupljanja ili interesnih susreta u vidu pripreve za nedjeljnu liturgiju, ili neke župne programe (recitale, priredbe). Zatim, unutar dobne kateheze i posebnih zajednica, te živih vjerničkih krugova poput: liturgijske, biblijske, obiteljske, molitvene, karitativne i

³² HDS, Marović, Don Šime, <https://www.hds.hr/clan/marovic-don-sime/> (28. 5. 2023.)

³³ Usp. SC 116.

³⁴ Luiz Renato da Silva Rocha, Entre o secular e o Cristao: Discutindo a formacao do musico avengelicio, *Revista Científica Multidisciplinar Núcleo do Conhecimento* 11 (2019.) 4, 136-158., u: <https://www.nucleodoconhecimento.com.br/sem-categoria/musico-evangelico> (1.10.2023.)

ostalih zajednica. Pritom ih je moguće upotrijebiti u svrhu molitvenog početka ili završetka, vodeći računa o razdoblju unutar liturgijske godine.

Tako, primjerice, tijekom došašća i božićnog vremena možemo pjevati: *Aleluja – vrijeme Došašća; Dođi Gospodine* ili *Gloria - U tjeskobi čekanja u danima lutanja*.

U korizmeno i uskrsno vrijeme: *Aleluja, Gospodin mi je svjetlost i spasenje, Čaša blagoslovna, Krist postade poslušan, Mi treba da se hvalimo, Zapovijed vam novu dajem, Doista, uskrsnu Gospodin, Krist je uskrsnuo (Bobo-Šime)*.

U vrijeme kroz godinu: *Aleluja prije evanđelja, Zazivi za molitvu vjernika, Klanjam ti se smjerno, Kriste budi naša radost, Kriste u tvoje ime, Malo zrno pšenice, Sebe nam daješ, Zrno vjere*.

3.2.1. Primjer primjene pjesme: Jednom si nam rekao Kriste u nastavi katoličkog vjeronauka

U pjesmi *Jednom si nam rekao Kriste* uočavamo naglašavanje ljubavi prema bližnjemu, to jest, veličanje jedne od dvije zapovijedi ljubavi, te nam može poslužiti u različitim podtemama unutar osnovnoškolskog i srednjoškolskog kurikulumu.

Da budemo svi ljudi braća

Da živimo skupa svi

Da ljubimo ljude sve

Da svatko bude svet.

Pripjev: Tebe Kriste sada molimo

Nek ljubavi tvoje žar

Prožme naša srca ljubavlju

Nek naš život svet je tad.

Kriste život Tvoj je bio žrtva

Tvoj križa bol ljubav je vječna

Da živimo i mi svi

I ljubimo ljude sve

Da svatko bude svet.

Kao što smo već naveli, pjesma je odgovarajuća za rad s učenicima četvrtog razreda osnovne škole prilikom obrade podteme *Ljubav prema Bogu i čovjeku* (OŠ KV A.4.1.; OŠ KV B.4.1.; OŠ KV C.4.2.). Načini upotrebe su višestruki: tako je, primjerice, možemo upotrijebiti na početku nastavnog sata u svrhu molitvenog početka, pozivajući učeni-

ke na pozorno slušanje navedenog teksta, a zatim prijeći u motivaciju i najavu teme, nadovezujući se potpitanjima poput: *Na što Vas podsjeća tekst ove pjesme? Što nam Isus želi prenijeti riječima: da budemo svi ljudi braća, da živimo svi?* itd.

Pjesmu zatim možemo koristiti za stvaralačko izražavanje, tj. aktualizaciju, i zadati učenicima da likovno prikažu zajedništvo i ljubav prema drugima, ilustrirajući pjesme, točnije, likovno interpretirajući tekst pjesme.

Naposljetku, pjesmu je moguće koristiti i kao molitveni-završetak, ako su je učenici naučili pjevati, što nije osobito zahtjevno s obzirom na to da je pjesma jednostavna za izvođenje.

Istu pjesmu možemo koristiti i u radu s učenicima trećeg razreda srednjih škola prilikom obrade podteme *Kršćanski zakon ljubavi* (SŠ KV C.3.3.; SŠ KV D.3.2.). Pritom je moguće koristiti je na isti način kao s učenicima osnovnih škola. Ipak, ovdje je moguće zadati i kompleksnije zadatke, poput usporedbe pjesme i biblijskog teksta³⁵.

ZAKLJUČAK

Glazba kao dio čovjeka pridonosi njegovu kognitivnom, socijalnom, emocionalnom i duhovnom razvoju od rođenja do smrti. Dio je odgoja i obrazovanja od najstarijih vremena, te je, kao takva, neodvojiva i od Katoličkog vjeronauka i župne kateheze, u okviru koje se očituje u prožimanju navještaja vjere. Glazba pomaže u izražavanju emocija, potiče maštu, pomaže probuditi osjećaj vjere, potiče na molitvu i vodi boljem razumijevanju vjere. Ona je neodvojiva i od kateheze koja, kao dublje uvođenje u tajne vjere, nužno treba biti povezana sa slavljenjem otajstava vjere u liturgijskom životu Crkve, osobito sa slavljenjem i primanjem sakramenata.³⁶

U ovome radu istražili smo mogućnosti primjene skladbi maestra don Šime Marovića, jednog od najistaknutijih živućih crkvenih glazbenika, u okviru nastave Katoličkog vjeronauka i župne kateheze. Pritom smo uočili da je u njihovoj primjeni potrebno paziti na ishode i teme nastavnih jedinica, ali i interese i sposobnosti vjeroučenika. Iako cjelokupan skladateljski opus maestra Marovića svjedoči o njegovu posebnom

³⁵ Usp. Mt 22,34-40.

³⁶ Biskupi Jugoslavije, *Radosno naviještanje evanđelja i odgoj u vjeri*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983., br. 26.

interesu za obnavljanjem gregorijanskog pjevanja i višeglasja, Marović je skladao i jednostavnije crkvene pučke popijevke koje su prikladne za korištenje u različitim oblicima u okviru Katoličkog vjeronauka (molitveni početak, završetak, motivacija, stvaralačko izražavanje) i župne kateheze (različiti pastoralni oblici). Primjenom jednostavnijih skladbi, i vjeroučenici i vjernici mogu se djelatno uključiti u nastavu ili liturgijsko slavlje, te tako još jednom izraziti osjećaj pripadnosti katoličkoj Crkvi, a unutar liturgijskog slavlja na izvrsniji način učvrstiti svoje zajedništvo u vjeri i ljubavi, te se ujediniti s Kristom.³⁷

POSSIBILITIES OF USING MAESTRO ŠIMA MAROVIĆ'S COMPOSITIONS IN CATHOLIC RELIGIOUS EDUCATION TEACHING

Summary

In all religions, music is an integral part of rituals. When singing, a man shouts joyfully to the Creator. His joyful noise is an expression of thanks for God's revelation and his miraculous deeds. Only through a song can a person express the inexpressibility of the emotions he feels in the depths of his heart. Therefore, music is inseparable from Catholic religious education in primary and secondary school, but also within parish catechesis. Music helps students to awaken feelings of faith, encourages them to pray and leads to a better understanding of faith, liturgy and the truth professed by the Catholic Church. For that reason, religious teachers and catechists often use different musical forms in their work, most often for the purpose of prayer initiation or motivation, where the most frequently used musical expressions are: singing and listening to music. Music helps the participant in the teaching process to meet God through gratitude and celebration. The aim of this paper is to show the possibilities of using the compositions of maestro Don Šime Marović in the teaching of Catholic religious education in primary and secondary schools and within parish catechesis.

Key words: Don Šime Marović, sacred music, curriculum, Catholic religious education.

³⁷ Usp. Anđelko Milanović, *Glazba u liturgiji*, u: *Sveta Cecilija XLVI* (1976) 3, 65-66.